

Het Dagboek van

Maurits van Berg

Inhoudende hetgeen ik beleefde vanaf 17 December 1939.

Opgedragen aan mijn dochter.

Die dit boek vindt als ik er niet meer ben, zendt het aan:

Sgr. S. van Berg, Avenue Rio Branco 109, Rio de Janeiro Brasil.

Nadat ik mijn kind naar de boot had gebracht gingen wij met zijn vijven per autobus naar Antwerpen terug. We hebben tezamen in een café nabij het station koffie gedronken, daarna nam ik afscheid van de Familie Waas.

In de trein, waar ik alleen was in de coupé, gaf ik mijn tranen de vrije loop; toen, na die drukke dagen van voorbereiding kwam ik tot rust en overdacht ik, dat ik mijn kind misschien nooit terug zou zien, gelijk iemand die van een begrafenis terugkomt.

De eerste dagen leefde ik in vreselijke spanning. Na zes dagen, aldus 24 December, ontving ik telefoonbericht van Hoyman en Schuurman dat de boot de gevaarlijke zone was gepasseerd; toen kreeg ik lucht. Ik volgde geregeld de reis per boot. Op 23 Januari 1940 ontving ik de eerste brief dat zij goed overgekomen was. Ik voelde mij de eerste tijd vreselijk bedroefd over de afwezigheid van mijn enigst kind. Ik kon mij haar afwezigheid niet indenken, ledere ochtend als ik ontwaakte, moest ik mezelf eerst tot de gedachte brengen dat zij afwezig was. Ik had spijt dat ik haar had laten gaan. Haar brieven waren niet opgewekt. Ik had zoveel opgeofferd en zij was niet tevreden.

Alles ging in '39 en zelfs tot '40 zijn gewone gang; bijzondere dingen deden zich niet voor. (...)

Op 1 Mei '40 betrokken wij de woning in de Argonautenstraat 18 II. We waren gelukkig in onze nieuwe omgeving.

Op den 9en Mei wordt er om half zes 's ochtends hevig op de deur geklopt en op mijn verschrikt vragen wat er is, meldt de buurvrouw mij dat Schiphol in brand staat en de

Argonautenstraat 18-II, Amsterdam.

16 Mei: Donderdag: de Duitse troepen in Amsterdam. De consternatie laat zich niet beschrijven. Velen pleegden zelfmoord. Zelfs hele gezinnen met ouders en kinderen. In IJmuiden vonden we dien dag bijna alle joden uit Amsterdam. Zo trof ik daar ook Sall Vos, Dr. Knorringa met vrouw en kinderen. Kortom iedereen.

Jeder burger is verplicht zijne bezigheden na te gaan.
Aldus dient hij de belangen van zijn eigen volk.

In openbaren dienst werkzame Joden ontslagen.

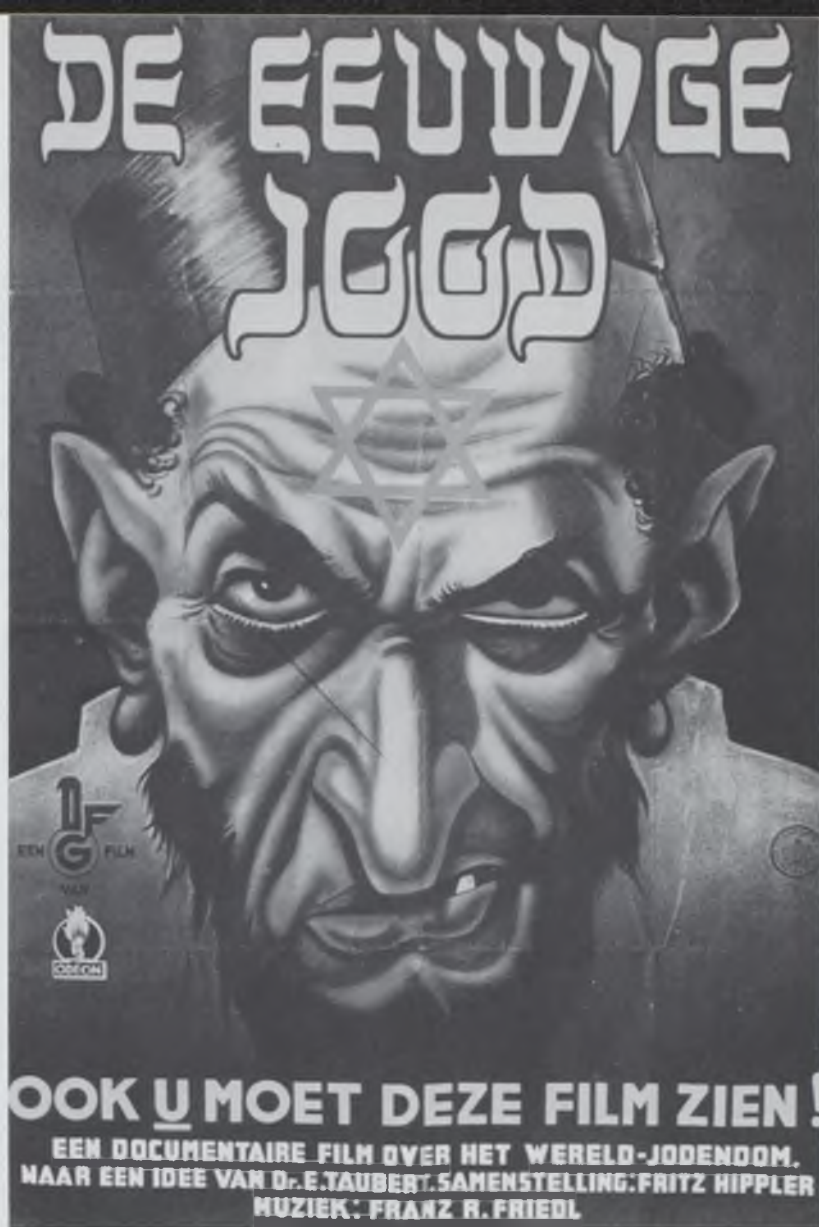
's-GRAVENHAGE, 27 Nov. — Het A. N. P. meldt:

Ter verzekering van de openbare veiligheid, rust en orde in de bezette Nederlandsche gebieden heeft het bevoegde bureau van den Rijkscommissaris het noodig geoordeeld, tegen de Joden, die een openbaar ambt bekleeden of in openbaren dienst werkzaam zijn, wegens de tegen de bezettingsmogendheid gerichte actie van het Jodendom maatregelen te nemen. Op grond van een rondschrijven is derhalve bepaald, dat zulke Joden uit hun ambt of uit hun werkring dienen te worden ontslagen. Hun aanspraken op uitkeeringen op grond van hun werkring of op andere tegenprestaties van materiele aard blijven daarbij onaangetast.

Eind november 1940 kondigden de dagbladen het ontslag aan van alle joodse ambtenaren. De media werden aangezet tot een antisemitische hetze; een hoogtepunt was de verplichting voor alle bioscoopondernemers om tussen 29 augustus 1941 en 30 april 1942 deze film te draaien.

De eerste dagen die nu volgen zijn een wanorde. Maar de troepen gedroegen zich ordelijk en Winkelman, de Generaal, had de leiding. Na enige weken kwam Seys Inquart hier als regeerder. De opperrabbijn A. Asscher en Prof. Cohen begaven zich naar Den Haag en kregen uitdrukkelijk de verzekering dat tegenover de joden geen maatregelen zouden worden genomen. De eerste maatregel: de klok wordt 1.40 uur achteruitgezet en nu begint 't. Het leger wordt ontbonden, alle soldaten worden naar huis gezonden. Alle auto's worden in beslag genomen. Ieder moet zijn wapenen inleveren op doodstraf. Alle levensmiddelen worden gerantsoeneerd.

Ongeveer juli krijgen wij een tip dat het mogelijk is via Rome naar Rio te komen. Ik stel Bertus in kennis. Hij weigert. We wilden toen iemand die veel geld in de U.S.A. had mede in combinatie nemen.

Ik overleg met Sieg en bel Sally ook op. Hij zei, toen ik zei ik moet jou persé spreken, dat hij dadelijk kwam. Wij legden hem het plan voor en hij kwam de zaterdag daarna met zijn vrouw, Harry en vrouw, Maurits en vrouw bij ons.

Harry had niet veel idee, Sall wou het nog overleggen. Woensdag zou hij antwoord geven. Die Woensdag sterft hij plotseling. Sara zei: 'Het moest toch zo zijn dat hij eerst met jou goede vrienden werd voor hij stierf'.

De herfst begint met de eerste maatregel tegen de joden. Zij mogen geen deel uitmaken van de luchtbescherming. Het kosjer slachten wordt verboden. Alle joodsche verenigingen worden ontbonden, de kas wordt verbeurd verklaard.

Dan komt langzamerhand de zware winter. Onvoldoende kolen. Wij scharrelen met onze burens, dan stoken zij en dan stoken wij. Zo komen wij de winter door.

Dan begint de ellende. Begin December worden alle joodse ambtenaren ontslagen. De bevolking verzet zich daartegen. De N.S.B. komt in de jodenbuurt provoceren op 13 Februari. Worden echter terdege teruggeslagen.

15 Februari: een grote aanval der N.S.B., doch de joden waren voorbereid. Geholpen door duizenden Jordaners en Kattenburgers worden ze totaal vernietigd. Dan wordt de hele joodsche wijk afgesloten met prikkeldraad, de bruggen opgehaald, lijn 8-14-9 rijden om.

Dat was de Amsterdammers te erg. Opeens staakt alles. Gas, water, elektrische tram, spoor, bakkers, smeden. Algemene staking. De stadsreininging weigert. De jodenburgers weer aan het werk of wij werken niet meer. Heel Amsterdam krijgt straf. 15 Millioen boete. Alles om half zeven dicht.

Dit duurt acht dagen. Dan begint weer iets nieuws. Honderden jodenjongens en mannen worden gevan-

gen genomen en weggevoerd.

In Amsterdam meer dan duizend en dan krijgen de ouders na korten tijd bericht van overlijden.

De bevolking wordt steeds meer obstinaat en vele mensen worden ter dood veroordeeld, meestal zonder reden.

Dan begint het verariseeren. Alle joodsche zaken krijgen een Verwalter (souteneur d'Industrie). De jodenbuurt blijft ongeveer drie maanden afgesloten; ieder moet zich legitimeren die er in wil; dan wordt de hele joodsche wijk getooid met grote borden, geel, waarop of Judenviertel (Jodenwijk) of Judenstrasse (Jodenstraat) of Judengracht (Jodengracht) staat.

31 Augustus '41: 's nachts vuurwerk door Engelsche vliegtuigen neergegoot. Tevens pakjes cigarettten en dito thee. Later moet iedere jood à fl. 1,- per persoon een jodenkaart halen.

We gaan verder.

Ongeveer Augustus/September gedurende verscheidene weken iedere nacht precies om 12.15 luchtalarm en schieten op Engelsche vliegtuigen. Meermalen vallen er bommen.

Daarna worden alle cafés voor joden verboden; ook cino's, parken, openbare bad- en zwemin-richtingen, markten, beurzen, openbare lees-zalen.

Er is door Prof. D. Cohen en A. Asscher een Joodsche Raad gesticht, die zich geen raad weet.

Ook genoemd: joodsch (ver)raad. Reizen verboden. De Joodsche Raad kan een reisvergunning afgeven voor 4 dagen. Prijs fl. 0,25.

We beleven de grootste sabotage, o.a. de mijnen werken met dubbel personeel en leveren de helft; de post: een brief in de stad duurt meermalen twee dagen; al het kleingeld wordt uit de omloop gehaald, niemand kan geld wisselen. Zo is alles gesaboteerd. Eten wordt elke week iets minder en slechter. In een jaar is op Kerstmis '41 40 gram thee beloofd. 16 Febr. 1942: nog geen thee gezien.

NIEUWE OPROEP!

Inlevering van Wapenen

De Gevolmachtigde voor Amsterdam van den Rijkscommissaris heeft aan ondergeteekenden de meening te kennen gegeven,

dat het resultaat der geëischte inlevering van wapenen niet in overeenstemming is met de bestaande feiten.

Hij heeft hun daarom opgedragen, nogmaals met klem aan te dringen op de

inlevering van alle schiet-, slag-, stoot- en andere wapenen,

die zich nog in het bezit van Joden in dit stadsgedeelte mochten bevinden.

Deze inlevering behoort - alsnog straffeloos - te geschieden vóór Vrijdag 21 Februari 1941 te 4 uur n.m., bij de Amsterdamse Politie, Bureau J. D. Meijerplein.

Wordt hieraan thans geen gehoor gegeven, dan zullen onvermijdelijk strenge maatregelen van de Overheid het gevolg zijn.

De ondergeteekenden doen dus nogmaals een dringend beroep op die Joodsche medeburgers, die aan dit bevel nog niet mochten hebben voldaan, om hieraan binnen den gestelden termijn gehoor te geven.

A. ASSCHER
Prof. Dr. D. COHEN

Foto hierboven: sluiting van een brug over de Amstel februari 1941 na vechtpartijen tussen NSB-ers en joden. De Amsterdamse jodenbuurt wordt tijdelijk afgesloten. Daarop volgen de februaristaking en de eerste razzia.

Hierna moesten joodse straatnamen verdwijnen - de Lazarussteeg wordt Leprozensteeg bijvoorbeeld.

De schaarste wordt pijnlijk. Op de foto een lange rij voor een kruidenier.

H. Batenturg
Willemsstraat 2 a

GEMEENTE-LICHTBEDRIJVEN, WATERLEIDING & RADIODISTRIBUTIE
B R E D A

Rantsoeneering gas en electriciteit.
Verbruiksperiode Januari en Februari 1941.

Uw rantsoen voor deze periode, dit is voor ca. 60 dagen, is vastgesteld maximum

180 M³ voor gas.
50 kWh. voor electriciteit.

Uw eigen verbruik met meterstand en verbruikskaart. Let op, niet te veel gebruikt. Indien Uw verbruik hooger is dan toegelaten, worden Uw rekeningen van gas, stroom of beide met de helft verhoogd. U meent, dat U voor een hooger rantsoen in aanmerking komt, kunt schriftelijk tot de Directie wenden, met opgave van redenen.

De Directeur.

Eetbare brandnetels
geveild

BIJVERDIENSTE

Relatie gezocht met personen, die een veel voorkomend, in het wild groeiend gewas voor ons willen inzamelen. Lonend werk verzekerd. Wilt U ons schrijven onder letter S.A.M. aan Nijgh en van Ditzmar, Rotterdam?

U krijgt dan uitvoerige inlichtingen.

We zijn zo in 1942 beland.

Januari: uitleenbibliotheken voor Joden verboden. Al een jaar lang moesten alle joden hun radio inleveren. Koper, tin, zink, nikkel, goud en zilver moest ieder inleveren. De Amstel noemt men de koperrivier, het IJ de koperkust. Kleren zijn niet te krijgen. Als je een goed pak inlevert, krijg je een 'nieuwe samenstelling' terug. (Als een dame een onderjurk 'nieuwe samenstelling' had, en zij kreeg een vlek, dan had zij na het wassen een bustehouder over).

Op 1 Februari wordt Amsterdam wegens sabotage gestraft. Na 's avonds 8 uur mag niemand op straat. De trams rijden tot 6 uur. Op 23 Februari zou de straf tijd worden opgeheven. Op 20 Februari wordt een Duitse garage in de as gelegd en een Duitse boekwinkel in de Leidschestraat. De straf tijd wordt verlengd.

Kolen zijn er niet te krijgen en het is vreselijk koud. Vele huisgezinnen, die geen brandstof hebben, gaan tezamen met hun familie wonen. Ik koop clandestien 200 briketten. Gewone prijs fl. 1,50 nu fl. 15,-. Op 20 Febr. word ik verrast met een pakket met levensmiddelen van 5 kg. Allemaal dingen die wij niet kunnen krijgen. Ik had wel gaarne gewild, dat mijn dochter dat eens gezien had, die vreugde met zoveel wat onbekend was.

Alle Duitse joden krijgen aanzegging, dat ze naar Polen moeten emigreren. Hollandsche joden mogen niet verhuizen zonder vergunning; die wordt alleen gegeven naar de jodenbuurt of de Transvaalbuurt of de Rivierenbuurt bezuiden de Noorder Amstellaan. Dus niet aan de noordzijde van de Amstellaan, wel aan de zuidzijde. Alle joden, die uit hun werk zijn gezet, moeten naar Drenthe en wel die van 18-65 jaar. In grote kampen worden ze ondergebracht.

Wegens het leggen van bommen op verschillende plaatsen wordt Amsterdam gestraft met spertijd van 8 uur tot 4 uur 's nachts. Niemand mag na 8 uur op straat. De trams rijden tot 6 uur. Dat duurt tot 1 Maart, dan mogen we weer tot 9 uur op straat.

50.000 Amsterdam-
mers moeten dag en
nacht op post staan bij
alle gebouwen van de
weermacht en wonin-
gen van N.S.B.-ers.

De eerste aanval van
Engelsche luchtsrijdkrachten.
Luchtalarm. Weer niemand op
straat.

De levensmiddelen worden steeds
schaarser. Buiten de distributie is
alles te krijgen, maar prijzen waar je
van omvalt. Thee fl. 85,- per kilo;
koffie fl. 45,-; cacao fl. 40,-; een
goede sigaar fl. 1,- à ft. 1,50; een cos-
tuum fl. 200,-; een pond suiker
fl. 3,-; een flesch olie fl. 15,-; een
brood, oorlogsbrood, op bon 18 cent
en zonder bon fl. 1,75.

Uren staan we in de rij voor koek of
snoep. Soms voor aardappelen, soms
voor groente. Als je een paar bood-
schappen gedaan hebt, ben je
4 à 5 uur kwijt.

Half Maart een bevel: geen jood
mag iets van zijn huisboedel verhuu-
zen.

Einde Maart: het is verboden dat een
jood met een niet-jood trouwt of
buitenechtelijke geslachtelijke
omgang heeft.

In de tram een nieuw voorschrift.
Als de wagen vol is en een soldaat of
alles wat bij de weermacht behoort
op de tram wil, dan is de conducteur
verplicht aan te wijzen, wie de wagen
moet verlaten en laconiek staat er bij:
terugberaling der vracht kan niet
geëischt worden.

Alle niet gehuwde Joden moeten
naar werkkampen. Dan ontstaat de
vlucht en het huwelijk. Honderden
mensen trouwen. 25 Maart trouwt
Nancy Cauveren. Het volgend tele-
gram heb ik gezonden: 'Bruidspaar
Cauveren-Doetinck: Gefeliciteerd,
onze wens en bede: geluk, gezond-
heid, parnoso, vrede. Selien en
Maurits.

1 April 1942: Alle joodsche zaken
moeten liquideren, alle meubelen
huisraad, textiel, kleren worden
beschouwd als onder beslag te lig-
gen. Langs de Stadionkade en overal
waar banken staan, staat er een bord
voor: verboden voor joden. Er is in

Werkkamp voor werkloze Nederlandse joden in Drenthe. Vrij kreeg je er niet.

Amsterdam geen café of kroeg of er
hangt een dergelijk bord voor. Er
zijn 2 cafés waarop staat 'Joodsch
lokaal' nl. Beethovenstraat 'Paris' en
één op het Damrak.

1 April! We hebben andere pas-
munt, van zink gemaakt: cent, dubbeltje,
stuiver, halve stuiver, kwartje. Een
portemonnaie heet nu zinkput.
Zo, de humor blijft.

Iemand die 's nachts op wacht staat,
wordt door een kennis aangesproken
en deze zegt: "Ben jij de nachtwacht
van Rembrandt?". "Neen, zegt hij,
van die andere schilder".
Joden mogen geen radio hebben of
boeken lenen, ledere jehoe die
vroeger een sjakbos goi had, heeft nu
een radio of boeken goi.

15 April: 't Is vandaag vier maanden
sinds ik een bericht van mijn kind
heb gehad. Bijna twee jaar zitten we
in de misère en nog is het einde niet
in zicht.

Tusschen 15 April en 1 Mei komen
er grote veranderingen. Alle joden
van 18-45 jaar worden gekeurd en
gaan naar Drenthe; niet-joden naar
Duitschland.

Op 1 Mei komt er een verordening:
alle joden vanaf 6 jaar mogen zich
niet in 't openbaar vertonen zonder
bijgaand geel met zwart teken. Toen
heb ik gehuild, niet van verdriet,

maar van blijdschap, dat jij daar van
bevrijd gebleven bent. Stel je even
voor: Lewenlock met een grote gele
ster op zijn jas met vette zwarte let-
ters JOOD.

Het niet-joodsche publiek gedraagt
zich voorbeeldig. Als er een jood
voorbij gaat, wordt ostentatief de
hoed gelicht. Het Waterlooplein heet
Place de l'Étoile. De jodenbuurt: de
melkweg.

Het eten wordt slechter. Per 1 Mei
weer minder aardappelen. 2,5 kilo
per week. Beschuit verboden; alleen
voor zieken. Sigaren, sigaretten, bal-
lerjes chocolade, suikerwerk op de
bon. Heren 40 sigaretten per week of
10 sigaren. Vrouwen 40 sigaretten
per maand of 300 gr. snoep per
maand. Koffiesurrogaat, theesurro-
gaat; trouwens we leven geheel op
surrogaat. Wie uitsluitend van de
bon leeft, sterft binnen twee
maanden.

Alle mensen die je gekend hebt,
zijn niet te herkennen, zo mager. En
trotsch alles kop omhoog en niet bij
de pakken neerzitten.

Ik heb je portret laten vergroten,
zodat je steeds in huis bent. Er gaat
geen dag voorbij of ik zeg: 'Wat voel
ik mij gelukkig dat Sara niet alles
moet meemaken wat wij meemaken'.
Ongeveer half Mei komt er een stuk
in de Telegraaf, waarin wordt

Links: In de joodse buurt worden winkels en huizen gesloten en dichtgetimmerd. Veel winkels waar joden vrij mogen komen zijn er niet meer. De slagerij op de foto had zelf al maatregelen genomen. Al voordat het moest, constateerde de NSB-fotograaf tevreden.

beweerd, dat Hollanders die met joden omgaan, bewijzen dat ze vijanden van Duitsland zijn. Het wordt door ieder met gelach ontvangen. Frappante staaltjes van de goedgezindheid der ariërs voor de joden: iedere heer of dame, die je op straat met een joden-ster ziet, groet je eerbiedig.

16 Mei: Een oproep aan alle gewezen officieren van het voormalige leger om zich in verschillende plaatsen te melden. In de courant stond een oproep met tijden van aantreden en terugreis. Toen ze allen er waren, werden ze gevangen genomen en als krijgsgevangenen verklaard. 460 Hooggeplaatste personen worden gevangen genomen. Als er weer sabotage wordt gepleegd, worden deze vermoord.

De rantsoenen verminderen. Aardappelen en boter met 30%. In de winkels krijgen de mensen met sterren het beste. Voor de Kroon waar natuurlijk geen joden mogen komen, zitten enige N.S.B.-ers. Een jodendame loopt voorbij. Smalend roept één: "Dames U ook een kop koffie?", waarop de dame antwoordt: "Mijnheer, u drinkt geen koffie maar surrogaat; als er weer koffie is, zitten wij er weer." Als je wordt voorgesteld b.v.

'Mijnheer Cohen', antwoordt men: 'Dito, met een sterretje'. Iedere week staat er een nieuwe verordening voor de joden in de krant.

26 Mei 1942: 's Avonds een nieuwe verordening in de krant. Joden moeten al hun geld en vorderingen inleveren. Al hun goud en zilver sieraden, tafelzilver. Behouden mag ieder: een mes, vork en lepel, het goud in de mond, trouwring van echtgenoten en overleden echtgenoten. Op niet inleveren staat 6 jaar tuchthuisstraf, buiten boeten.

1 Juni 1942: Het is verboden voor joden te vissen. Ik ging altijd hengelen in de Stadionkade. Mag niet. Moest Selien eerst vergunning vragen om naar Laren te gaan. Dat hoeft niet meer. Joden mogen niet reizen.

Iedere nacht vliegen er Engelsche vliegmachines over. Eerst tientallen, toen honderden, nu duizend en meer. We zij er zó aan gewend. In de eerste dagen der oorlog gingen we altijd naar beneden als er geschoten werd. Nu blijven we rustig in bed en slapen onder het luchtalarm. Het eten wordt schaarser. Groente is er niet of bijna niet te krijgen.

10 Juni: Ik heb van half acht tot 3 uur in de file gestaan en kreeg toen 1 pond tomaten.

6 juni is Lien Stofkoper bevallen. Een dochter. Mirjam genaamd. Een huisvrouw heeft ca. 6 uur per dag nodig om in de rij te staan bij de winkeliers. Alles is er weinig. Zo kan het niet lang meer duren.

Iedere dag is er *iets* niet te krijgen. Geld heeft geen waarde, want de meeste dingen kun je er niet voor kopen. Deze week was ik op de markt en vroeg de prijs van een kleine zeemleren lap. Antwoord: 17,50 gld. Tong: 4-6 gld. per pond. Schol: 2 gld. Boter 7-8 gld. Vet: 14-16 gld. Koffie: 40 gld. Cacao: 60 gld. Sigaren: 75 cent tot 1 gld. Cigaretten: ca. 3 gld. Een half ons tabak: 3,5 gld. enz.

De wet bestaat uit twee artikelen: art. 1. op alles wat verboden is, staat de doodstraf; art. 2. alles is verboden.

10 Juni 1942: Groente is haast niet te krijgen. Op alle slagerijen een bord 'voor joden verboden', ook op groentezaken. Dus kunnen joden geen groente krijgen, ook geen aardappelen. Visch winkels 'voor joden verboden'. Op straat staat op iedere viskar 'voor joden verboden'. Kind, jij hebt wel eens gedacht, dat hier antisemitisme is; als je gezien

Joden geheel uit het maatschappelijk leven verwijderd

In winkels alleen toegelaten tusschen 15 en 17 uur. — Verbod openbare vervoermiddelen te gebruiken

Tweede beschikking van den commissaris-generaal voor de openbare veiligheid over het optreden van Joden in het openbaar.

op grond van artikel 45 der verordening nr. 138/1941 van den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied betreffende het handhaven van de openbare orde wordt bepaald:

ARTIKEL 1.

Joden moeten zich van 20 uur tot 6 uur binnen hun woningen ophouden.

ARTIKEL 2.

Aan Joden is het verboden, zich op te houden in woningen, tuinen, alsmede in andere voor herstel of ontspanning dienende particuliere inrichtingen, van niet-Joden, voor zoover deze niet op grond van bestaande huur- of arbeidsovereenkomsten noodzakelijk is. Joden, die met niet-Joden getrouwd zijn, vallen buiten deze bepaling.

ARTIKEL 3.

(1) Joden mogen winkels, die niet als joodsche zaken gekenmerkt zijn, alleen in den tijd van 15—17 uur betreden. Uitgezonderd zijn apotheken.

(2) Het is den Joden verboden, zich goederen thuis te laten bezorgen.

(3) Deze verordening valt buiten de bijzondere maatregelen, die voor de stad Amsterdam door den Beauftragten van den Rijkscommissaris reeds getroffen zijn of nog getroffen zullen worden.

ARTIKEL 4.

Het is den Joden verboden, kapperszaken en andere paramedische inrichtingen te betreden of van hun diensten gebruik te maken, voor zoover deze zaken of inrichtingen niet als joodsche gekenmerkt zijn. Er wordt verwezen naar paragraaf 2 van de instructie van den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied ter uitvoering van de verordening nr. 138/1941 betreffende de regeling van het uitoefenen van een beroep door Joden van 30 Juni 1942.

ARTIKEL 5

(1) Joden is het betreden van spoorwegemplacements en het gebruikmaken van alle openbare en particuliere vervoermiddelen verboden.

(2) Uitgezonderd zijn:

- (1) Het benutten van ponten,
- (2) het fietsen binnen de gemeente Amsterdam
- (3) gebruikmaking van bakfietsen

voor goederenvervoer voor zakelijke doeleinden voor zoover de uitoefening van hun beroep toegevaan is.

(4) Het vervoeren van ernstige zieken met een ziekenwagen en het vervoeren van invaliden met speciale voertuigen,

(5) gebruikmaking van stadsvervoermiddelen door den bezitter van een door de Rüstungsinspektion Niederlande voorgestelde en door Sicherheitspolizei verleende rijvergunning,

(6) gebruikmaking van de spoorwegen met een door de Sicherheitspolizei afgegeven reisvergunning,

(7) gebruikmaking van vervoermiddelen door bezitters van een door de Zentralstelle für Jüdische Auswanderung Amsterdam afgegeven reisvergunning.

(3) Joden, die in deze gevallen van openbare vervoermiddelen gebruik mogen maken moeten plaats nemen in de laagste klasse (rookafdeling). Zij mogen slechts dan instappen en zitplaatsen innemen, wanneer er voldoende plaats voor niet-joodsche reizigers is.

ARTIKEL 6.

Aan Joden is het verboden van openbare telefooninstallaties gebruik te maken.

ARTIKEL 7.

Jood in den zin van deze verordening is hij, die in gevolge artikel 4 der verordening no. 189/1940 over de aanmelding van ondernemingen Jood is of als Jood geldt.

ARTIKEL 8.

Uitvoeringsbepalingen en verdere uitzonderingen op de bepalingen 1—6 worden in het joodsche weekblad bekend gemaakt.

ARTIKEL 9.

(1) Hij, die in strijd handelt met de bepalingen der artikelen 1—6, dan wel deze ontduikt, wordt — voor zoover ingevolge andere voorschriften een zwaardere straf is bedreigd — gestraft met hechtenis van ten hoogste zes maanden en geldboete van ten hoogste duizend gulden of met een van deze straffen.

Aan dezelfde is onderhevig hij, die een ontduiking dezer bepalingen in de hand werkt, deze mogelijk maakt, of daarbij zijn medewerking verleent. Het nemen van maatregelen op het gebied der Sicherheitspolizei blijft hierdoor onaangetast.

ARTIKEL 10.

Deze beschikking treedt in werking op den dag harer afkondiging. 's-Gravenhage, 30 Juni 1942.

De commissaris-generaal voor de Openbare Veiligheid
RAUTER

44 Gruppenführer und Generalleutnant der Polizei.

26 Mei 1942

Vandaag is het feest, de regen klettert aan de ruiten;
Een goede boer, die zet zijn hond niet buiten;
vandaag: ontvang bezoek, van vrienden en familie;
maar mijn gedachten verwijlen in Brazilië.
Er word gefuifd, zo goed als 't gaat;
natuurlijk, alles is het surrogaat.
En op de schoorsteen staat een groot portret,
opdat zij tegenwoordig is bij de pret.
Gelukkig, zij doet wat ze wil;
zij zucht niet onder 't juk der spil.
Zij draagt geen ster en heeft geen bonnen.
Zij leeft nog vrij, wij niet, want wij zijn overwonnen.
Zij gaat op reis, is vrij en frank;
wij mogen zelfs niet zitten op een bank.
Zij leeft in vrijheid en mag alles doen.
Wij mogen zelfs niet wandelen in 't plantsoen.
Al leef ik in een barre tijd, doch heden is mijn hart verblijd.
Trotsch alle druk en dwang, blijf hopen op mijn vrijheid, mijn leven lang.
Wij hopen allen, dat het gauw verkeert
en dat ons leven niet meer wordt verteerd.

*Op 26 mei schreef Maurits dit gedicht.
Het was zijn verjaardag.*

De deportaties

In juni en juli 1942 begon de definitieve uitsluiting van joden uit de samenleving. Er werd een aantal beschikkingen uitgevaardigd om dit te bereiken. Deze is van 30 juni 1942. Op bladzijde 13 heeft Maurits het hierover. In juli werd bepaald dat iedere dag joden opgeroepen zouden worden voor vertrek naar de 'werkkampen' in het oosten van Europa, totdat er in Nederland geen joden meer zouden zijn.

Het Joodsche Weekblad

Uitgave van den Joodschen Raad voor Amsterdam
Onder verantwoordelijkheid van
A. Asscher en Prof. Dr. D. Cohen

EXTRA EDITIE

Amsterdam, 14 Juli 1942

De Sicherheitspolizei deelt ons het volgende mede:

Ongeveer 700 Joden zijn heden te Amsterdam gearresteerd. Als deze week niet de 4000 daartoe aangewezen Joden naar de werkkampen in Duitschland vertrekken, zullen de 700 arrestanten naar een concentratiekamp in Duitschland worden overgebracht.

De voorzitters van den
Joodschen Raad voor Amsterdam,
A. ASSCHER
Prof. Dr. D. COHEN

had, hoe alle burens groente, vis en aardappelen voor ons aanslepen, 't Is zo mooi, dat ik wel eens huil, over datgene, wat de Hollanders voor de joden doen. Dat mogen wij joden nooit vergeten. Wij scharrelen er goed door. Dankzij onze burens, lijden wij geen honger. Jij kunt je geen voorstelling van Holland meer maken: geen melk, geen eieren, bijna geen vleesch, bijna geen boter. Alles is surrogaat, namaak, imitatie of vervangingsmiddel. Iedereen staat met één been in 't graf en met het andere in de gevangenis.

De laatste weken is het weer veel verslechterd. Ik zal het Bertus nooit vergeven, dat hij niet meer moeite gedaan heeft voor ons. Dat kan hij nooit verantwoorden. Wat wij in die paar jaar hebben doorgemaakt, is genoeg voor een hele eeuw.

Veel menschen gaan naar buiten en halen bij de boeren groente, maar joden mogen niet uit de stad gaan. Sieg en Rien zijn naar het ghetto Zuider-Amstellaan verhuisd. Ze hebben het gedaan, voordat ze moeten. Wij wachten maar af tot we moeten. Als je verhuist, moet je bij andere menschen inwonen. De hele jood-

sche wijk zit op elkaar geplakt. Bij Malie komen drie menschen in huis. Alle joden uit Hilversum, Bussum, Zandvoort, IJmuiden, Beverwijk en vele andere plaatsen moeten naar Amsterdam verhuizen. Hun meubelen moeten ze achterlaten. Alleen een koffer met kleren mogen ze meenemen. Joden moeten hun fietsen inleveren.

20 Juni 1942.

Zaterdag om 7 uur 's morgens naar Minervalaan gegaan. In de krant stond, dat er een verkoopplaats voor groenten voor joden werd geopend. Meer dan 500 menschen. Om half vier was ik één der weinige gelukkigen, die 2 pond doperwten (gedopt was er een theeschotel vol) plus een half pond tomaten kreeg. Als je nu bedenkt, dat bv. Mej. Kohnstam daar ook in de rij stond, kun je eenigszins de toestand indenken.

22 Juni: Vandaag is er werkelijk honger. Er is niets te kopen. Aardappelen 1 kg. per week per persoon. Brood slecht in kwantiteit en kwaliteit. Onze portie 5 dunne sneetjes per dag, boter (van minder gehalte) 2,5 ons per 10 dagen, dus 25 gr.

per dag, voor ontbijt, lunch en diner. Morgen moeten alle honden ingeleverd worden. Het is haast niet vol te houden. We worden allemaal zo mager als brandhout. Als er niet spoedig een einde komt, moeten we allemaal verhongeren.

27 Juni 1942: Vandaag staat er in de krant: het is verboden honden en katten te slachten, anders dan in het abattoir. Vanochtend werd ik aangehouden door een rechercheur, omdat ik groente van een kar had gekocht van een ariër; en dat gebeurt in Holland.

Nieuwe verordening. Aardewerk wordt gerantsoeneerd. Op twee bonnen kan men 1 kop en schotel krijgen.

De prijzen in de zwarte handel stijgen met reuzenschreden. Men betaalt voor een ons thee 17 ó 18 gld. Heden 2 pond rauw vet gekocht voor 20 gld. Een herencostuum kost ca. 300 gld. Iedere dag wordt het schaarser. De enige hoop is, dat we er voor de winter af zijn, anders is ons leed niet te overzien. Brood is een weeldeartikel. Deze week 1 kg. aardappelen: 10 cent per kg. Dat is niet genoeg.

EXTRA EDITIE

De Duitse autoriteiten maken bekend:

1. Alle Joden, die niet onverwijld gevolg geven aan een tot hen gericht oproep voor de arbeidsverruiming in Duitschland, worden gevangen genomen en naar het concentratiekamp Mauthausen gebracht.

Deze of andere straf wordt niet toegepast op die Joden, die zich nog achteraf voor uiterlijk Zondag 9 Augustus 1942, te 5 ure aanmelden, of verklaren, dat zij bereid zijn, aan de werkverruiming deel te nemen.

2. Alle Joden, die geen jodenster dragen, zullen naar het concentratiekamp Mauthausen gebracht worden.

3. Alle Joden, die zonder toestemming der autoriteiten van woonplaats of woning veranderen - ook indien zij dit slechts tijdelijk doen - worden naar het concentratiekamp Mauthausen gebracht.

De NSB-verhuisfirma Puls haalde de huizen van de vertrokken, opgehaalde of ondergedoken joden leeg.

Ik wou wat bijkopen. 60 cent per kg. Werd echter niet onder één mud, dus 70 kg. verkocht, dus 42 gld. Maar een mud aardappelen kunnen we niet betalen. Als nieuwe groente eten we loof van wortelen, brandnetel, melle en andere soorten onkruid en in de krant staan de recepten ervoor. Ook wordt er veel de bladeren van radijs gegeten, men rookt hoeftblad. Gelukkig worden sigaretten gedistribueerd: per week 40 stuks, sigaren 10 per week. De sigaren zijn van papier gemaakt; één sigaar van tabak kost 75 cent of 1 gld. per stuk.

30 Juni 1942: Mijn pen weigert de ellende te beschrijven. (...) De nieuwe bepalingen werken funest. De hele bevolking, ariër en jood voelen zich door de nieuwe wanorde gegriefd. De maatregel is: alle joden tot 55 jaar moeten zich laten keuren. Philip is eerst, gelukkig afgekeurd.

In de nacht van 14 op 15 Juli moeten alle Deutsche joden des nachts om half twee aan 't Centraal Station zijn om te vertrekken. Medegenomen moet worden: twee paar kousen, twee broeken, twee hemden, een etensnap, een paar schoenen, een lepel, een vork, méér niet.

Nu wordt alle jonge joden aangezegd dat ze naar Duitschland moeten; je begrijpt hoe vele families uit elkaar worden gerukt. Velen plegen zelfmoord, iedere dag wordt het leven moeilijker.

Zentralstelle für jüdische
Auswanderung Amsterdam

Adama v. Scheltemaplein 1
Telefoon 97001

Nº 136094

OPROEPING!

Aan Voorzitter van de Joodse Gemeenschap, 15-7-42 L No.

U moet zich voor eventuele deelname aan een, onder politietoezichtstaande, werkverruiming in Duitschland voor persoonsonderzoek en geneeskundige keuring naar het doorgangskamp Westerbork, station Hooghalen, begeven.

Daartoe moet U op _____ om _____ uur
op de verzamelplaats _____ aanwezig zijn

Als bagage mag medegenomen worden:

- 1 koffer of rugzak
- 1 paar werklaarzen
- 2 paar sokken
- 2 onderbroeken
- 2 hemden
- 1 werkpak
- 2 wollen dekens
- 2 stel beddengoed (overtrek met laken)
- 1 eetnap
- 1 drinkbeker
- 1 lepel en
- 1 pullover
- handdoek en toiletartikelen

en eveneens marschproviand voor 3 dagen en alle aan U uitgereikte distributiekaarten met inbegrip van de distributiestamkaart.

De mee te nemen bagage moet in gedeelten gepakt worden.

a. **Noodzakelijke reisbehoelten**
daartoe behoren: 2 dekens, 1 stel beddengoed, levensmiddelen voor 3 dagen, toiletgerei, etensbord, eetbestek, drinkbeker.

b. **Groote bagage**
De onder b. vermelde bagage moet worden gepakt in een stevige koffer of rugzak, welke op duidelijke wijze voorzien moet zijn van naam, voornamen, geboortedatum en het woord „Holland”.

Gezinsbagage is niet toegestaan.

Het voorgaande moet nauwkeurig in acht genomen worden, daar de groote bagage in de plaats van vertrek afzonderlijk ingeladen wordt.

De verschillende bewijs- en persoonspapieren en distributiekaarten met inbegrip van de distributiestamkaart mogen niet bij de bagage verpakt worden, doch moeten, voor onmiddellijk vertoon gereed, medegedragen worden.

De woning moet ordelijk achtergelaten en afgesloten worden, de huissleutels moeten worden medegenomen.

Niet medegenomen mogen worden: levend huisraad

11 Juli wordt er begonnen met alle joden, mannen en vrouwen, die Nederlander zijn, te registreren en daarna dezen naar Duitschland te zenden. Heden ben ik Mina v. Berg, die hier in betrekking is, gaan aan-geven. Dolf en Herman van Berg uit Groningen zijn naar een concentra-riekamp in Rouveen (Overijssel) gebracht. Philip is voor 14 dagen geleden afgekeurd. 10 Juli ter her-keuring geroepen en geschikt ver-klaard om grondwerker in Drenthe te worden; ook Philip Boonstra. Malie is haast gek van verdriet dat haar man weg moet. En Bep Boon-stra had geen zin om een nieuwe jurk te passen. Je weet wat dat zeg-gen wil. We leven iedere dag in angst en vrees.

13 Juli: Gisteren Zondag, zijn wij de jodenbuurt in geweest. Er heerst een ware paniekstemming. Overal scho-len de mensen samen. Ook Lien en Jo Bonn hebben een oproep gekre-gen, doch hebben uitstel gekregen, omdat de baby nog slechts vijf weken oud is. Zeer vele mensen plegen zelf-moord.

Mina van Berg, die ook 14 Juli naar Polen moest vertrekken, heeft zich de toestand dermate aangetrokken, dat zij naar de Zenuwenkliniek van het Wilhelminagasthuis werd gebracht.

Er heerst een panische verwarring. Honderden notabelen zijn als gijze-laars weggevoerd. Wij leven in vrese-lijke angst, dat er iets gebeuren gaat. In de courant van heden twee pro-clamaties; gaan hierbij.

16 Juli: Bij alle joden wordt de tele-foon afgesneden. Het is aan niet-joden verboden, boodschappen per telefoon over te brengen. De grüne Polizei rijdt met overvalwagens door de stad en duizenden joden worden gevangen genomen. Oom Philips moet om half zeven vertrekken naar een concentratiekamp te Sellinger-beetse bij Stadskanaal. Mina van Berg wordt naar Apeldoorn in het krankzinnigengesticht geplaatst.

16 Juli: Heden Mina van Berg in het w.g. bezocht. Op die éne zaal liggen vier joodsche meisjes: een heeft met gas zelfmoord geprobeerd. Eén is te water gesprongen, één heeft een hele doos slaap-poeders ingenomen. Iedere nacht om twee uur vertrekt de trein met duizend mannen en vrou-wen, Hollandsche joden, naar men zegt naar Polen, maar niemand weet waar ze blijven. Hele huishoudingen moeten vertrekken. Je kunt je de toestand indenken, als ik je twee voorbeelden geef. Wij spraken een vrouw uit Enschede, een kennis van Selien, en dat is historisch, die zei: "Ik ben zo blij, mijn zoon heeft T.B.C., nu kunnen ze hem niet weg-halen". Twee: Er was een man, die zeide: "Je kunt mij feliciteren. Ik heb kanker en ben afgekeurd".

In de laatste vijf dagen hebben hon-derden mensen, meest joden, zelf-moord gepleegd. Wij wonen geluk-kig tusschen niet-joden in, en die zorgen allemaal, dat wij voldoende eten krijgen. Alle joden zijn arm en er bestaat geen verschil tusschen arm

en rijk. Die een jodenster draagt, is arm en ondertusschen duurt de oor-log voort. Ik betwijfel of wij het ein-de zullen halen.

Je kunt je de angst niet indenken. Wij mogen geen woning betreden, waar een niet-jood woont. Als we de straat opgaan, moeten we precies uitrekenen, waar we lopen. Bv. wij gingen vaak door het Vondelpark, dat bekort de weg naar de stad, daar mogen we niet langs. Niet langs de Stadionkade aan de waterkant. Niet door de Albert Cuypstr., niet door de Ten Katestraat, niet op de Weteringschans, waar het is beplant, niet langs het Singel tusschen Koningsplein en Munt. Er is geen één café of bank onderweg waar je kunt rusten.

Je begrijpt dat we weinig op straat zijn, want je moet voor acht uur bin-nen zijn, want als ze je snappen, zit je zes weken in de gevangenis en dan ben je niet gelukkig, want de mis-handelingen zijn vreselijk. Je moet je levensmiddelen op de Jodenmarkt halen. Niemand mag iets bij een jood bezorgen.

20 Juli: Maandagochtend zijn alle fietsenstallingen gesloten en er is politie. Ieder die zijn fiets komt halen, moet zijn naam opgeven, maar krijgt geen fiets.

De nacht van 20 op 21 moeten weer duizenden naar Polen vertrekken.

Waarschuwing

omgeving

Joodsche Schouwburg

Ernstig wordt aange-raden om, als het niet drin-gend noodzakelijk is, niet in de nabijheid van den Jood-schen Schouwburg, Plan-tage Middenlaan 24, te komen. Veronachtzaming dezer waarschuwing kan tot ernstige moeilijkheden voor den betrokkene leiden.

Boven: een persberichtje voor Amsterdammers.

Foto links: registratie van opgepakte joden in de Hollandsche Schouwburg.

Er zijn drie wegen: 1e gaan, 2e trouwen en samen gaan, 3e sterven en niet gaan. No. drie lijkt mij het meest verstandige.

21 Juli: Alle joden in A'dam moeten voor zeven uur 's avonds hun fietsen hebben ingeleverd.

De dagen worden al aanmerkbaar korter dus komen we weer dicht bij de winter. Die angst, de winter onder deze omstandigheden in te gaan, is niet te beschrijven.

26 Juli 1942: De humor is verdwenen. Angst maakt er plaats voor. Er is haast geen joodsche huishouding, of één of meer moeten naar Silezië. Velen zijn gevlucht, niemand weet waarheen. Bij iedere jood wordt alles wat hij bezit geïnventariseerd. Aan elk kleedje komt een label en is eigendom der Fa. Lippmann Rosenthal, de bank van onvreemde waarden. Niemand hecht meer aan bezit. Alles wat waarde heeft, is verloren. Alleen het leven heeft voor enkele joden nog waarde.

Iedere nacht vertrekken 1200 joden naar Polen. Ze moeten daags te voren naar de Joodsche Schouwburg, dat is in de Plantage Middenlaan, vroeger Hollandsche Schouwburg, en blijven één a twee dagen en vertrekken 's nachts om 12 of 1 uur naar 't station, worden dan naar Westerbork in Drenthe vervoerd en drie dagen later naar onbekende bestemming.

De gelegenheid is geschapen om in drie uur te trouwen. Alle jongelieden gaan trouwen voor ze naar Polen gaan. De begrafenissen die er iedere dag zijn, lopen in nooit gekende getallen. Waar we bij een familie komen, wordt iedere dag jouw naam genoemd. Jij bent de eenige uit onze hele familie van beide kanten die er buiten valt.

Ik heb mij vast voorgenomen niet naar Polen te gaan. Als ik weg moet, zet ik de gaskraan open, daar is de eenigste rustige uitweg.

Hier eindigt het dagboek. Nog in juli en anders in augustus zijn Maurits van Berg en zijn vrouw thuis opgehaald, overgebracht naar Westerbork en vandaar naar Auschwitz.

"Uit de lijst van gedeporteerden"

Berg-Mooij ter, Sophia	27-04-1908	Culemborg	28-05-1943	Sobibor
Berg-Nieweg ter, Hanna	07-03-1913	Groningen	21-05-1943	Sobibor
Berg-Wolff ter, Herta	18-12-1909	Aurich	26-10-1942	Auschwitz
Berg van, Adolf	03-11-1914	Groningen	28-02-1943	Auschwitz
Berg van, Bernard	12-06-1907	Groningen	18-01-1944	Auschwitz
Berg van, Edward	18-05-1935	Amsterdam	19-02-1943	Auschwitz
Berg van, Frederika	09-07-1925	Winsum	19-10-1942	Auschwitz
Berg van, Gertrud Miriam	16-08-1931	Amsterdam	19-02-1943	Auschwitz
Berg van, Hanna	15-03-1896	Winschoten	25-01-1943	Auschwitz
Berg van, Hartog	26-08-1890	Groningen	10-09-1942	Auschwitz
Berg van, Henriette	04-10-1911	Groningen	10-09-1942	Auschwitz
Berg van, Herman	15-05-1920	Groningen	28-02-1943	Auschwitz
Berg van, Izaak	05-04-1888	Groningen	19-10-1942	Auschwitz
Berg van, Izack Jonathan	18-04-1885	Winsum	22-10-1942	Auschwitz
Berg van, Julius	21-09-1909	Groningen	16-07-1942	Auschwitz
Berg van, Leopold	30-09-1904	Groningen	30-04-1943	Auschwitz
Berg van, Louis	31-01-1930	Amsterdam	28-05-1943	Sobibor
Berg van, Louise Mietje	06-02-1943	Westerbork	21-05-1943	Sobibor
Berg van, Marchien	16-09-1877	Winsum	14-09-1942	Auschwitz
Berg van, Marcus	28-02-1886	Groningen	15-10-1942	Auschwitz
Berg van, Marcus	11-06-1895	Groningen	07-05-1943	Sobibor
Berg van, Marcus	30-03-1899	Groningen	25-11-1944	Kdo Gleiwitz
Berg van, Maurits	26-05-1880	Groningen	10-09-1942	Auschwitz
Berg van, Mina	12-05-1910	Groningen	25-01-1943	Auschwitz
Berg van, Mozes	21-05-1912	Groningen	21-05-1943	Sobibor
Berg van, Philippus	05-06-1888	Groningen	28-05-1943	Sobibor
Berg-Blitz van, Louise	30-06-1909	Amsterdam	19-02-1943	Auschwitz
Berg-van Coevorden van, Louisa	14-08-1888	Groningen	19-10-1942	Auschwitz
Berg-Cohen van, Leentje	07-03-1881	Loppersum	15-10-1942	Auschwitz
Berg-Cohen van, Meta	29-07-1911	Amsterdam	16-07-1942	Auschwitz
Berg-de Groot van, Mietje	17-04-1888	Amsterdam	09-07-1943	Sobibor
Berg-Herz van, Ottilie	03-07-1902	Beuël	26-10-1944	Auschwitz
Berg-Israel van, Jannette	24-04-1878	Lehrte	09-04-1943	Sobibor
Berg-van Praagh van, Carolina Johanna	12-06-1904	Naaldwijk	10-09-1942	Auschwitz
Berg-Stoffkooper van, Saartje	07-03-1884	Enschede	10-09-1942	Auschwitz
Berg-de Vries van, Rosette	20-09-1923	Groningen	21-05-1943	Sobibor
Berg-Weberberg van, Irma	08-07-1899	Paderborn	17-09-1943	Auschwitz
Berg van den, Abraham	15-12-1865	Amsterdam	26-10-1942	Auschwitz

Uit de lijst van gedeporteerden.

Verklarende woordenlijst

consternatie	ontsteltenis
goi	niet-jood
liquideren	een onderneming beëindigen
misère	ellende
ostentatief	op in het oog lopende wijze
parnoso	levensonderhoud (toewensen)
proclamaties	bekendmakingen
provoceren	uitlokken
s.D.	Sicherheidsdienst, speciale organisatie om voor s.s. inlichtingen e.d. te verzamelen
sjakbos goi	iemand die een handeling verricht, die niet door een jood mag worden verricht, bijv. vuur maken op de sjabbath.
T.B.C.	tuberculose (ernstige longziekte door bacteriële infectie)
verariseren	het onder dwang verkopen van joodse ondernemingen aan Duitsers of Nederlanders, De opbrengst ging via een Stichting naar het Duitse Rijk
Verwalter	beheerder van joodse bezittingen